

Høringssvar - NOU nr. 2022:20-Finansdepartementet/utredning skatt

Av Andreas H. Bjercke / Siviløkonom og Statsautorisert revisor

(Høringssvaret er skrevet som privatperson og på egne vegne)

Utvalget betegner utredningen «Et helhetlig skattesystem». Dette er litt misvisende. Uten at det klart går fram synes mange av forslagene å ramme vanlige lønnstakere og middelklassen. Investorer kan flytte fra landet med sine mobile formuer. Det kan ikke lønnstakere med sine jobber og boliger. Dermed får en lett en politikk som skyver skattebyrden over på lønnstakerne. Dette er også trenden i utlandet. På sikt kan det imidlertid skade legitimiteten til skattesystemet.

Utredningens struktur

På sidene 160-461 kan en lese seg til utredningens struktur.

Her kobles skattereduksjoner mot skatteøkninger. De viktigste er:

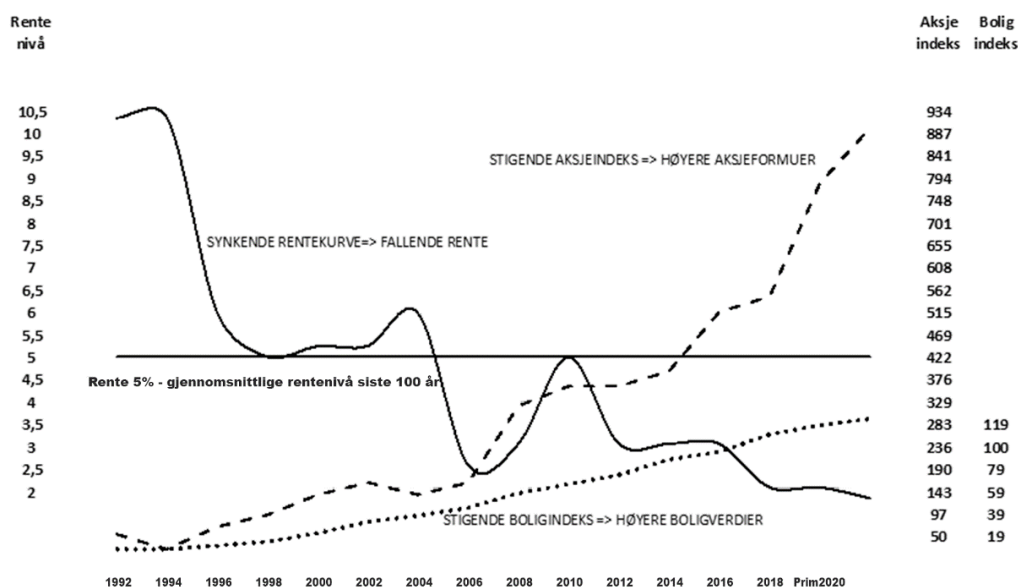
- 1) Reduksjon i skatt på arbeidsinntekter mot økning av mva.
- 2) Reduksjon av dokumentavgift mot økt boligskatt.
- 3) Reduksjon av formueskatt mot innføring av arveskatt.

(ex.særavgifter og grunnrenteskatter)

1) Utvalgets forslag om å få flere i arbeid ved å redusere skatt på arbeidsinntekter er ambisøst, men problemstillingen er for kompleks til at den kun kan kobles mot endringer av merverdisatser. Skatteøkningene relatert til 2) og 3) vil ramme mange, men først og fremst gavne større investorer. Investorer får dermed redusert sine skattemessige insentiver til å flytte ut av landet, men i stor grad på bekostning av bofaste lønnstakere. Boligskatten er årlig og vil, slik den er strukturert, ramme stadig flere. Dokumentavgiften er en enkeltskatt som påløper lønnstakere forholdsvis sjelden. Reduksjonen i formueskatt vil først og fremst gavne eierne av større aksjeformuer, mens arveskatten vil ramme mange. Flere av forslagene bryter med den tradisjonelle koblingen mellom lønn/arbeid og bedrift/kapital. Koblingen mellom formue- og arveskatt kobler mobiliteten til investor opp mot stedbundenheten til lønnstakere.

Lavrentepolitikk og forskjeller

Utvalget skriver en del om at boligprisene har steget de siste ti år. Det som utvalget ikke kommenterer, er at økningen i aksjeformuer og eiendomspriser i stor grad sammenfaller med den lavrentepolitikken som vesten har fulgt de siste 10 år. Den vedlagte figuren illustrerer forholdet. (Nytt Norsk Tidsskrift nr. 1-2023)

Figuren spenner over 30 år, men det er spesielt de siste 10 årene med et unormalt lavt rentenivå (heltrukket kurve) at boligindeksen (prikket kurve) og spesielt aksjeindeksen (stiplet kurve) har steget i verdi. Aksjeindeksen har faktisk tredoblet seg de siste 10 år. Boligindeksen har nesten fordoblet seg. Det er også interessant at rentenivået har ligget godt under 5%, som er det gjennomsnittlige rentenivå de siste 100 år. Det kan synes som om skole-økonomer og myndighetene har forbigått at kreditt er en vare. Kanskje en konsekvens av at pengepolitikken først og fremst er blitt et middel til å regulere aktiviteten i realøkonomien (finanspolitikken).

Skattebetalingsevne

Det er med andre ord like mye en tilsiktet lavrentepolitikk, som skattepolitikken som har ført til at materielle ulikheter har økt. Dette burde utvalget ha vurdert. For hvis skattepolitikken blir utformet etter gale forutsetninger blir resultatet gjerne et annet enn tilsiktet. For eksempel kan en bolig- og arvebeskatning som ikke er samkjørt med skattyters reelle inntekter føre til at flere må legge sine eiendommer ut for salg. Da blir det et spørsmål hvem som vil kjøpe disse. Svaret er de kapitalsterke, og etter ti år med unormalt lave renter er det mange kapitalsterke i dette landet. Dermed kan vi få et klassesamfunn med et fåtall som eier fast eiendom. Et skattepolitisk mål om mindre forskjeller kan derfor i praksis føre til at forskjellene øker.

Forholdet er ganske symptomatisk for utredningen. Det viser at utvalget anser at komplekse samfunn spørsmål først og fremst kan løses gjennom beskatningen. Det blir for enkelt. Skatt er bare en variabel for å nå spesifikke samfunns mål. Dette gjelder for arbeid og sysselsetting, omfordeling, som for det grønne skiftet. Utvalget tar heller ikke hensyn til historiske erfaringer. For eksempel ble både fordelsbeskatningen av bolig og arveavgiften avskaffet (2004 og 2014) fordi de var upopulære. Skattyterne syntes at det var urettferdig at de skulle betale skatteregninger som de ikke hadde reelle inntekter til å betale. Skattebetalingsevne er derfor viktig for at beskatningen skal få legitimitet. Det er historiske paralleller til dette. De mange bondeopprørene på 1500-1600 tallet kan like gjerne betegnes som skatteopprør. Den skatten som bøndene gjorde opprør mot var spesielt tiendeskatten. En formuesskatt som ble ilagt etter bondens aktiva, uten at den var relatert til bondens løpende produksjonsinntekter.

Lærdommen fra både eldre og nyere tid er derfor være at beskatningen bør være relatert til skattyters reelle inntekter. Dette vil på sikt også virke omfordelende. For eksempel vil en uavkortet skatt på en realisert gevinst ved salg av fast eiendom sannsynligvis virke både mer prisdempende og omfordelende enn mange av forslagene som skatteutredning legger opp til. Arve- og boligskatten er dessuten utformet slik at politikere enkelt kan endre på dem for å oppnå budsjettenighet. Det gir dårlig forutsigbarhet for den enkelte lønnstaker.

Beskatning av bolig

Utvalgets innfallsvinkel til beskatning av bolig illustrerer vanskelighetene ved å basere beskatningen på fiktive transaksjoner. I praksis endrer utvalget på etterkrigstidens boligpolitikk ved at normalen går fra å eie til å leie bolig. Dermed blir det å eie sin bolig en fordel som skal beskattes. Mange vil nok imidlertid oppfatte det som kunstig og fiktivt at de skal betale en skatt fordi de rent hypotetisk kan leie ut sin bolig. Et sted må de bo, og leier de ut sin egen bolig, må de jo betale husleie for å bo et annet sted. Hvor er da fordelene av å eie egen bolig. Det hele vil fortone seg som et fiktivt spill.

Utvalgets boligbeskatning synes å basere seg på en hypotese om at dagens boligbeskatning fører til lavere investeringer i næringsvirksomhet (OECD). Dette er en tvilsom hypotese. Unge mennesker tar opp lån for å få et sted å bo, ikke for å investere i aksjer. De største aktørene i boligmarkedet er næringsdrivende som har sine eiendommer i selskaper. De blir i mindre grad påvirket av utvalgets foreslåtte boligskatt. Etterkrigstidens boligpolitikk har ført

til at eierskapet til fast eiendom er ganske utbredt i befolkningen. Eierskap og sparing i egen bolig gir trygghet for den enkelte, og kan være en buffer mot uforutsette økonomiske hendelser. Ønsker en virkelig å endre på dette. Rett nok er det ønskelig med lavere boligpriser og gjeldsopptak, men å foreta større endringer i boligbeskatningen før rentenivået har normalisert seg synes forhastet, og er kanskje også litt i den moralske gråsonen. For det er vel ikke helt riktig at lønnstakere skal skatte av boligverdier som har økt på grunn av politikernes aksepterte lavrentepolitikk. Utvalget skriver at med forslaget de har til boligs katt regner de med at boligprisene vil synke med 20%. Inntil det skjer skal skattyterne likevel beskattes for verdien av disse 20%. Utvalget anser altså at lønnstakere skal betale skatt av formuesverdier som de selv anser er fiktive.

Selskaps-/formueskatt

Hensynet til likviditet er også relevant for næringsdrivende. Formueskatten må i mange tilfelle betales uten at den næringsdrivende har løpende inntekter. Selskapsskatten varierer med virksomhetenes inntekter. Lettelser i formuesskatten bør derfor kobles til selskapsskatten og ikke arveskatten. Øker man selskapsskatten med 2% vil det lette skattebyrden for mange oppstartsbedrifter, og uten større provenyvirkninger kan en da halvere satsen på formueskatten. Den nominelle skattesatsen for kapitaleiere vil øke, men den reelle beskatningen er lavere fordi investorer i stor grad utsetter betalingen av utbytteskatten gjennom sine holdingselskaper.

Fritaksmetoden

Utvalget gjør heller beskjedne endringer i fritaksmetoden. Metoden ble innført for å gjøre det lettere for norske investorer å reinvestere midler i ny virksomhet. Når metoden blir kritisert er det fordi investorene i mange henseende hverken reinvesterer de opptjente midler, eller tar dem ut fra sine holdingsselskaper. Dermed blir mildene værende ubenyttet og ubeskattet i holdingsselskapene. For å unngå dette bør det utredes om det er mulig å beskatte midler, som etter et visst antall år ikke er reinvestert. Et praktisk problem vil være å skille mellom passive investeringer (fond etc.) og hva som skal betegnes som en aktiv investering (eierskap i prosjekter). En innsigelse mot en slik ordning er at de fleste vestlige land har beskatningsmodeller som tilsvarer den norske fritaksmetoden. Norske investorer kan derfor etablere en tilsvarende struktur i et annet EU/EØS land, og styre den derfra. Dette tilsier at eierbeskatningen (selskapsskatt og utbytteskatt) bør inngå som en del av et omforent skattesystem. G7 landene forsøker å samkjøre selskapsskatten. De trenger flere skatteinntekter. Norske myndigheter bør derfor gå inn for en lignende samkjøring for den samlede ordinære eierbeskatning. Det vil si en internasjonal samkjøring av både selskaps- og utbytteskatten.

Avsluttende kommentarer

Utvalget ser bort fra at rentenivået er viktig for den omfordeling som de ønsker å regulere gjennom beskatningen. Forslagene til bolig- og arveskatt vil trolig føre til at skattenivået øker for de fleste lønnstakere. Dette kan forårsake et press mot offentlig sektor. For at skattebetalerne skal oppfatte beskatningen som legitim bør reglene være enkle og i samsvar med skattebetalerens rettferdighetssans. Skattebetalingsevne er viktig for dette. Dessuten bør reglene være så enkle at beskatningen er forutsigbar for både lønnstakere og næringsdrivende. Dette er viktig for at skattyterne kan ta ansvar for egne disposisjoner. Et avgjørende premiss for at den norske samfunnsmodellen skal fungere.

**/AHBJ.